

tananyagba, az idevágó ismereteket. (alkotmány és közigazgatás, gazdasági és társadalmi élet, *Austandskunde*) a különböző tantárgyak és osztályok között tervszerűen kell felosztani, a legfelső osztályokban pedig heti 1—2 órában külön tantárgyként beilleszteni. Hogy ennek a tanításnak mi legyen a főcélja, azt a következő jellemző kifejezések szemléltetik: *Gesinnung, Gemeinschafts- und Gegenwartskunde, Erziehung zum Verständnis der Wirklichkeit*. Beható megvitatásban részesült a tanerőknek megfelelő kiképzése is, amiről már a képesítő vizsgálaton tartoznak beszámolni. A 128. lapon olvassuk, hogy Radbruch és Rühlmann tollából legközelebb, a mai követelményeknek megfelelő *Handbuch der Bürgerkunde* fog megjelenni.

Ezen ismertetésen felül feleslegessé válik a két könyvnek külön ajánlása, amelyeket az alkalmon túlterjedő maradandó érték illet meg. Aki a német közoktatásügynek mai állapotát és küszöbön álló fejlődését meg akarja ismerni, az nem nélkülözheti ezt a két művet. Sajnálattal s egyúttal meglepetéssel kell megemlítenünk, hogy mindkét kötet híján van a címszavak szerint rendezett tárgymutatónak s hogy a második csak nagyon elvétve utal az elsőre. Ez az alaki hiány kétszeresen kéri a hagyományos német alaposság mellett.

Kemény Ferenc.

Die Erziehung des Kindes zur Gesundheit und Arbeitsfreudigkeit. Von Frau Elsbeth Krukenberg-Conze. Mit 39 Bildern auf 16 Tafeln. Union Deutsche Verlagsgesellschaft. Stuttgart. Leipzig. Berlin. (226 l.)

A nevelésről beszél a jeles szerző s gondos, mindenre kiterjedő figyelme szinte kiaknázza a fölvetett tárgyat. Könyve első részének eszmenete a következő:

Minden ember Istennek egy gondolata. Köteles tehát mindenki ezt az isteni gondolatot, azaz önmagát fejleszteni, tökéletesíteni. Ez a tökéletesítés kettős irányú: külső és belső. Az ember szerezzen ügyességet, biztosságot, értsé meg a világot és uralkodjék szenvedélyeire. Viszont belsőnkbe elmélyedve kutassunk újabb és újabb értékes erőforrásokat. Így ki fog fejlődni bennünk az önbecsülés s egyúttal mélyeséges örömet fogunk érezni különösen akkor, ha másokon segíthetünk. Rajta kell lennünk, hogy a gyermekben szunnyadó tehetséget felébresszük, de a gyermek mindig a saját erejéből fejlődjék.

Népegészségre, néperkölcsekre nem igen gondoltak Németországban, pedig a népek jövője inkább ettől függ, mint azoktól az anyagi javaktól, amelyekre leginkább törekedtek. Egyáltalában sok a természetellenes a nevelésben. Ilyen pl. az új élet keletkezésének elhallgatása, a folytonos ülés, a mozgás nélküli állapot otthon is, az iskolában is.

Az ifjúság nevelése hasonló ahhoz, hogy a patak vizét visszaszorítják. A víz fölhalmozódik, majd rettenetes erővel áttöri a gátat és pusztít, rombol. Azért az az ifjú, akit így neveltek, azt hiszi, a szabadság arra való, hogy kiaknázza az életben kínálkozó élvezeteket. Ez különösen a népnél rossz. 13—14 éves korában az életbekerül az ifjú; a mulató, a mozi, a szennyirodalom, a nagyvárosi élet teljesen elrontja. Ha tehát a nép rétegeiből kikerülő mindkét nembeli ifjúság nem önálló, hamar elbukik.

Ezen a család segíthet. Az apának és az anyának együttes feladata, hogy örökjének a gyermekek egészsége fölött; iparkodniok kell, hogy maguk is jártasak legyenek az önnevelésben és szoktassák erre a gyermekeket is. Sok esetben szociális körülmények akadályozzák a néperő és néperkölcös érvényesülését. Ilyen gátló szociális körülmények: a nép lakása, a késői házasság, a családanycak kenyérkeresét után járnak, a leányokat elvonják a házi teendőktől.

Az apa betegsége oka lehet a magtalanlanságnak vagy annak, hogy az utódok testileg s lelkileg satnyák. Olyan könyvet kellene írati, amelyben világosan meg van írva minden, ami a nemi betegségekre vonatkozik. Az is baj, ha az anya ólomipari ágban van alkalmazva vagy dohánygyárban. Az alkohol is oka sok betegségnek, nyomorúságnak.

Állami feladat az ifjúság testi erősítése, edzése. A német szövetség követeli a nők testgyakorlatát, sportot, gyaloglást stb. Ez amellet, hogy a nő saját erejét, egészséget óvja vele, az utódra is fontos, hiszen számtalan eset van, amikor a nőnek az apát is pótolnia kell. A testgyakorlás mellett jártasnak kell lenni az asszony-nak a házvezetésben és anyai szerepét is tudnia kell. Ebből a szempontból minden leánynak csecsemőgondozást és gyermekneveléstani kell tanulnia. Ezekre a feladatokra az állam nem igen gondolt. Nagyon fontos volna (Németországban sok helyen megkívánják), ha a vőlegény csak úgy léphetne házasságra, ha egészségi bizonyítvány-nal igazolja a nősülésre való alkalmasságát.

A nemi betegnek meg kell tiltani a házasságot, de akármilyen betegségben szenved valaki, nem volna szabad megengedni a házasságot, mert gyermekeket egészségre és munkakedvre nevelni az esetben, ha hibát, betegséget örökölte, nem lehet. Bármilyen testi-lelki hibája van valakinek, nem szabad elhallgatni. Sok házasság azért boldogtalan, mert az egybekelés előtt nem őszinte egymáshoz a vőlegény és menyasszony. Nagyon fontos volna az egyes családoknak a történetét tudni, mert sok értékes tanulságot vonhatnánk le abból a nevelésre vonatkozólag.

A szerző az első részben inkább a szülőkkel foglalkozik. A második részben rátér a zsenge gyermekkorra. Az apa legyen védője, oltalmazója a családnak. Helytelen, hogy az apák a hivatalban pazarolják el minden lelkierejüket. Családi közösség nincs. A férfi versenytársait igyekszik legyőzni, a nőnek pedig szórakozáson jár az esze. A gyermeket elhanyagolják. Nevelőnőt tartani s arra bízni a gyermeket helytelen, mert az anya helyett az idegen nőt szeretik meg a gyermekek.

Az anyát senki sem pótolhatja, még az intézetek sem, pedig ott nagy gonddal kezelik a gyermekeket. A csecsemőt karon ne hordozzák! Egy német városban 2300 tanuló közül 91 százaléknak volt hátgerincbaja.

Természetellenes dolog a gyermeket mozdulatlanlanságra szoktatni. Fő nevelési elv legyen: amíg a gyermek nem tesz kárt magában vagy másban, hagyjuk szabadjára. Izgatni a gyermeket, követelődzni, kierooszakolni tőle a szellemi munkát veszélyes. Minthogy a gyermekben még hiányzik az érettség, a belátás még nem fejlett, sokan romlottnak tartják és így helytelenül büntetik. A gyermek ne

rettegjen tőlünk, mert megfélemlítjük, azonkívül bizalmatlanná, hamissá válik.

A falusi és városi gyermeknevelés között nagy a különbség. A falusi élet edzi a testet, a városi élet a lelki életet teszi teljesebbé. Ha a gyermek egészséges és örül, akkor munkakedve is lesz. Nagyon jó, ha a gyermeknek barátja van. Igyekezzenek a anya gyermekét kezűgyésségre és figyelésre nevelni. Könnyű ez, hiszen a házban, udvarban, kertben, mezőn igen sok munkával segíthet a gyermek. Ez amellest, hogy ügyessé teszi, sok örömet is szerez, mert a gyermek büszke, hogy anyjának segíthet.

Szeresse meg a gyermek az állatokat. Legjobb, ha valamilyen állat gondozását rábízuk. Így megszokja az állatot és nem fog félni tőle.

A társaság szükséges. A belátás, önuralom így fejlődik. A gazdag gyermeket külön nevelik, becézgetik, kedvében járnak; ez helytelen. A korai kenyérkereset megterheli a lelket.

Családi nevelést intézet nem adhat. Pedig ma sok olyan intézet van, ahol gyermekeket nevelnek föl. Hamburg ilyen intézetekre kiad (maga az állam) 9.902,483 márkát évenként. Ugyanígyan célra magánforrások 5.799,243 márkát áldoznak. Ez szomorú statisztika. A szülők öröm nélkül élnek. Ha mégis ilyen intézetekkel kell pótolni a családi nevelést, legyenek ezek az intézetek megbízhatók és jók.

De hogy a gyermekek ne jussanak ilyen sorsra, a családi életet újjá kell teremteni. Első a lakásreform. A kocsákat meg kell szüntetni, vagy legalább is számukat apasztani. A leányokat is más-képen kellene nevelni. Ha már intézetekbe kerülnek a lányok, neveljenek belőlük új anyai nemzedéket. A népgazdaságban, népegészségben, népnevelésben legyen a leendő anya jártas, képzett. Igen jó intézmény az anyák tanácskozása. Meghatározott napokon egybe-gyűlnek és az intézettől kapnak felvilágosítást a gyermeknevelésre vonatkozólag. Egyes óvókban (Németország) csak kevés gyermeket vesznek föl. Ezekkel behatóan foglalkoznak olyan módon, hogy munkakedvüket fölbresztik s arra szoktatják őket, hogy a munka elvégzésében ügyességet szerezzenek.

Ezekben az intézetekben a gyermekek maguk választják foglalkozásukat. Mindenki azt csinálja, amihez kedve van. Ennek nagy az előnye. Ugyanis a gyermek a maga csinálta dolgokból ajándékot visz szüleinek. Örül, ha adhat valamit a szülőknek.

A tanítónak pedagógiai gyakorlata legyen. Poroszországban a tanítójelölt, ha kellő gyakorlata nincs, nem kap oklevelet, bár elméletileg kiváló lehet. Sok legyen a tanító, kevés a tanuló. A gyermekek közül a tehetségeket államköltségen kell fölnevelni, taníttatni. Ez a nép érdeke. Mindenki a hajlamát kövesse a pályaválasztásban. Főhiba az iskoláztatásban, hogy a szülők szerint a gyermekek mind tehetségesek. Az volna a helyes, ha a szülők állandó kapcsolatban volnának az iskolákkal. Akkor nem várnának rettegettel bizonyos napokra, sem meglepetések nem érhetnék őket. Az iskola különben az örömmel véghezvitt munka helye legyen, ne a kényszerű munka helye.

Szabadságra és önmegtartóztatásra is neveljünk. Ott lenni, amikor kell és hallgatagon visszalépni, ahol jónak látszik: ez a

szülő feladata a szabadságra való nevelésben. A tehetségesek arra nevelendők, hogy másoknak segítségükre legyenek. Ne dicsérjünk ott, ahol fölösleges. Jutalom reménye nélkül cselekedjék jót a gyermek. Arra kell nevelni a gyermeket, hogy az akarat az úr az emberi test gyengeségei fölött. Lemondásra nevelni szintén fontos.

A vallásos nevelésben a külsőt, a formát is meg kell becsülni, mert arra a hatalomra emlékeztet, amely minden élő fölött uralkodik. Aki ünnepi csendet tud önmagának teremteni, aki áhítatba elmerülve csüng a természetben, valamely műreken, hangversenyt, könyvet élvez és ilyenkor érzi az Istent, annak nem kellene a formák. A nevelő úgy intézze a dolgát, hogy a vallás belülről fakadjon. A gyermekek a nekik megfelelő úton-módon jussanak az igazsághoz a vallásban. Ez a házi nevelés feladata. A vallásos nevelés célja: felelősség magunkkal és egy felsőbb hatalommal szemben. A szót fedje a tett. Hitünk adjon életünknek tartalmat és irányt. Életünk, munkánk istentisztelet legyen.

Beszél még a szerző a nemi kérdésről, a művészetéről. Az utóbbiról azt mondja, érdeklődjék a gyermek minden iránt, ami jó, szép, amiben összhang van, ami az életet megaranyozza.

Az iskolát elhagyó ifjúságról beszélve legfontosabbnak véli, hogy a leányokat állami intézményeknél egy évi szolgálati kötelezettségre kellene szorítani.

Avar Gyula.

Dr. Siegfried Kasserau : Soziologische Pädagogik. Leipzig, 1921.
278 lap. Ára 30 márka.

A mai Németországot felette jellemző szellemi termék és jelenlegi pedagógiai irodalmának szimptomatikus jelensége. A szerző nagy lelkesedéssel, de egy kissé rendszertelenül hirdeti, hogy csak a marxista alapra helyezkedő «új» pedagógiától várható a német nemzet jobb jövője. Szemlét tartva a régi társadalom szerkezete felett, kemény ítéletet mond annak ideológiájáról, tehát jogviszonyairól, erkölcsiségéről, vallásáról stb. még pedig Müller Lyer szociológiája szellemében. «Az új társadalom alakulóban, levésben van és ezen levésében lényeg szerint rokonnak érzi magát az ifjúsággal, nincsenek dogmái és szilárd igazságai, hanem kereső, küzd tehát az új ideológiáért, új nevelésért.» (50. lap.) A mai ifjúság szerinte vívódik a jelenlegi család nyomásával, a vallás, a művészet problémáival, a sexualis kérdéssel, az iskolával és hivatással. Talán nem is szükséges folytatnom, mert ismert jelszavak hangoztatását kapjuk: szociális nevelés, egységes munkaiskola (7—16 éves korig) kerületek szerint úgy, hogy az V. iskolai évtől kezdve a tehetség foka és minősége szerint alakulnak csoportok; koedukáció, a vallástan és a klasszikus nyelvek kiküszöbölése s így tovább. Még csak a vallásra és keresztyénségre vonatkozó nézeteit említjük. A vallás lényegét Goethével a tiszteletben és kegyeletben látja. E szellemből kell szerinte az új iskolát alakítani. Megengedi a tiszteletet a végtelen ismeretlen iránt is. Következőképp úgy látja, hogy nincsen ellentét a vallás és a szocializmus közt, hisz amaz a végtelen, ez pedig a véges iránti tisztelet, de igenis keresztyénség és szocializmus közt. E két utóbbi két ellentétes elvet jelent: a magán- és közzgazdálkodást, tehát összeegyeztethetetlen.